

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus

Asiantuntijuuden toteuttamiskentät

Sini Moilanen

Kandidaatintutkielma

Sosiaalityö

Jyväskylän yliopisto

Avoin yliopisto

Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASiantuntijuus Asiantuntijuuden toteuttamiskentät

Sini Moilanen
Sosiaalityö
Kandidaatin tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Avoin yliopisto
Ohjaaja: Minna Strömberg-Jakka
Syyskuu 2020
Sivumäärä: 23 sivua

Tämän kirjallisuuskatsauksen tehtävänä on selvittää, mitä on sosiaalityöntekijän asiantuntijuus. Tarkoituksena on tarkastella asiantuntijuuden toteutumista erilaisissa asiantuntijatyön yhteyksissä. Kirjallisuuskatsauksessa pyritään hahmottamaan sekä nimeämään sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta jäsentäviä toteuttamiskenttiä. Kirjallisuuskatsauksessa pyritään syventämään ymmärrystä sosiaalityöntekijän asiantuntijuudesta toteuttamiskentissä esiintyvien asiantuntijuuden elementtien kautta.

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus näyttäytyy kirjallisuuden kautta tarkasteltuna moniulotteisena aiheena, jota on tutkittu erilaisista näkökulmista käsin. Kirjallisuuskatsauksessa sosiaalityöntekijän asiantuntijuus jäsentyy tulosten perusteella viiteen asiantuntijuuden toteuttamiskenttään. Nämä toteuttamiskentät ovat tieto, asiakas, moniammatillisuus, yhteiskunta ja sosiaalityöntekijä.

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskenttään katsomatta tiivistyvät asiantuntijuutta hahmottavat peruselementit kolmeen keskeiseen asiantuntijuutta määrittävään osa-alueeseen. Nämä osa-alueet ovat vuorovaikutusosaaminen, johon liittyy myös itsereflektio, laaja ja monialainen tietoperusta, sekä kyky soveltaa niitä käytännössä. Tulosten perusteella myös näyttäytyy, että sosiaalityöntekijöiden ei aina ole välttämättä mahdollista toteuttaa asiantuntijuuttaan eri toteuttamiskentillä johtuen rajallisesta aikaresurssista.

asiasanat: asiantuntijuus, sosiaalityö, sosiaalityöntekijä, vuorovaikutus, asiakastyö, moniammatillisuus

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIELMAN TAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET	2
2.1 Sosiaalityö.....	3
2.2 Sosiaalityöntekijä.....	4
2.3 Asiantuntijuus	5
2.4 Tutkimuskysymykset.....	6
3 TUTKIMUSASETELMA.....	6
3.1 Kirjallisuuden valinta.....	7
3.2 Kirjallisuus	7
4 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASIANTUNTIJUUDEN TOTEUTTAMISKENTÄT	10
4.1 Tieto	11
4.2 Asiakas	12
4.3 Moniammatillisuus.....	14
4.4 Yhteiskunta	16
4.5 Sosiaalityöntekijä.....	18
5 YHTEENVETO JA POHDINTA	20
LÄHTEET.....	24

1 JOHDANTO

Tämän kirjallisuuskatsauksena toteutettavan tutkielman aiheena on sosiaalityön asiantuntijuus. Sosiaalityö on lainsäädäntöön (sosiaalihuoltolaki 1301/2014, lastensuojelulaki 417/2007, vammaispalvelulaki 380/1987) perustuvaa asiantuntijatyötä. Tutkielman lähtöoletuksena on, että voidakseen toimia sosiaalityöntekijänä ammattiin liittyvien periaatteiden, odotusten ja vaatimusten edellyttämällä tavalla, on tärkeää tarkastella mistä sosiaalityöntekijän asiantuntijuudessa on kysymys. Tutkimustehtävänä on selvittää, mitä on sosiaalityön asiantuntijuus.

Sosiaalityötä toteutetaan eri sektoreilla, kuten kunnallisessa terveydenhuollossa ja sosiaalitoimissa, kouluissa sekä monissa järjestöissä (Kananoja 2017, 31). Sosiaalityössä työskennellään myös monenlaisten ongelmien ja asiakkaiden parissa. Tarkastelen tässä työssä sosiaalityötä yleisellä tasolla. Sosiaalityön asiantuntijuus on toki aina suhteessa myös siihen erityiseen tarpeeseen tai ongelmaan, jonka parissa työtä tehdään. Esimerkiksi lastensuojelussa työskentely edellyttää asiantuntijuutta myös juuri lastensuojeluun liittyvien kysymysten osalta. Sosiaalityön asiantuntijuutta määrittävät kuitenkin myös tietyt yhdenmukaiset yleiset periaatteet, jolloin asiantuntijuuden tarkastelu yleisellä tasolla mahdollistuu.

Sosiaalityöntekijän työn edellyttämän osaamisen tarkempi hahmottaminen on tärkeää sosiaalityön ammatissa kehittymisen, osaamisen ylläpitämisen sekä alan kehittämistarpeiden näkökulmasta. Asiantuntijuus edellyttääkin sosiaalityöntekijältä itsereflektiota ja itseymmärrystä (Sipilä 2011, 21). Ajattelen, että myös ammatillisen kehittymisen vuoksi on tärkeää tarkastella mistä sosiaalityöntekijän asiantuntijuudessa on kysymys. Sipilä (2011, 21) puhuu henkilökohtaisen asiantuntijuuden eettisestä ulottuvuudesta, jonka mukaan asiantuntijatyössä toimiessa on tarkoituksenmukaista tarkastella omaa toimintaa sosiaalityöntekijänä.

Asiantuntijuuden tarkastelua perustelee myös sosiaalityön kehittämisenäkökulma. Sosiaalityö on hyvinvointiosaamista, jossa sosiaalityön asiantuntijuuden esiin nostaminen on olennaista, jotta myös sosiaalialan kehittämistyötä tehdään riittävässä laajuudessa (Sipilä 2011, 13). Kehittämisessä on tärkeää huomioida myös sosiaalityön profession sisällöllinen kehittäminen. Sosiaalityötä on kehitetty eri näkökulmien mukaan riippuen siitä onko kyseessä esimerkiksi vammaissosiaalityö, lastensuojelun sosiaalityö tai vanhussosiaalityö. Kuitenkin tarvitaan myös näkemystä sosiaalityöstä yhtenäisenä

professiona, jonka keskiössä on sosiaalityön asiantuntijuus. (mt., 13–14.) Sosiaalityöntekijän ammatissa tarvittavan asiantuntijuuden ymmärtämisen lisääminen on siten olennainen osa sosiaalityön profession yhdenmukaisuuden ylläpitämistä, vahvistamista sekä kehittämistä. Sosiaalityöntekijän ammatissa toimiva voi tässä muodostuvan kokonaiskuvan avulla pohtia myös asiantuntijuutensa hallintaa ja kehittymistä omassa työotteessaan.

Aihe on merkittävä erityisesti siksi, että sosiaalityö on yhteiskunnallisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa keskeinen väline. Sosiaalityön ensisijainen tehtävä on auttaa ja tukea huono-osaisia ja erityisen haasteellisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä (Raunio 2009, 26). Hyvinvointivaltionäkökulmasta sosiaalityön tehtävänä on tukea järjestelmästä syrjäytyneitä yksilöitä ja ryhmiä (Raunio 2009, 29). Sosiaalityön tarkoituksena on siten ratkaista yhteiskunnassa vallalla olevia sosiaalisia ongelmia. Se on siis itsessään myös yhteiskunnallisesti merkittävää työtä, johon tarvittavan osaamisen hahmottaminen ja tarkastelu on siten yhteiskunnallisestakin näkökulmasta olennaista.

Aihe kiinnostaa minua lisäksi henkilökohtaisella tasolla siksi, että tavoitteenani on valmistua sosiaalityöntekijän ammattiin ja työskentelen sosiaalityöntekijän tehtävissä tällä hetkellä. Kuvaan tutkielmassa ensin työn lähtökohtia ja määrittelen keskeiset käsitteet sekä tutkimuskysymykset, jonka jälkeen esittelen pääasiallisena käytetyn kirjallisuuden. Seuraavassa luvussa käsittelen aihetta kirjallisuudesta käsin hahmottamieni toteuttamiskenttien kautta. Viimeisessä luvussa vedän yhteen tulokset ja pohdin niiden merkitystä.

2 TUTKIELMAN TAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET

Perehdyn tässä kirjallisuuskatsauksessa sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen. Lähtöajatuksena on, että sosiaalityöntekijän työ on erityistä osaamista edellyttävää haasteellista ja vaativaa asiantuntijatyötä, jossa yhdistyy useita osaamisalueita. Osaamisalueet liittyvät esimerkiksi tieteellisen tiedon hallintaan ja soveltamiseen käytännön työssä sekä erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja niiden hallintaan. Tässä luvussa avaan aiheen kannalta olennaiset käsitteet, joita ovat sosiaalityö, sosiaalityöntekijä ja asiantuntijuus. Viimeisessä alaluvussa esittelen tutkimuskysymykset.

2.1 Sosiaalityö

Sosiaalityö on yksilöiden ja perheiden, ryhmien sekä yhteisöjen tukemiseen tähtäävää muutostyötä, joka perustuu sosiaalisten ongelmien arviointi-, sekä ratkaisuprosesseihin. Sosiaalityön tarkoituksena on tukea ja lujittaa ihmisten hyvinvoinnin kannalta olennaisia olosuhteita, sekä vahvistaa yhteisöjen sekä yksilöiden toimijuutta. (Sosnet 2003.) Hyvinvointivaltionäkökulmasta sosiaalityön tehtävänä on tukea järjestelmästä syrjäytyneitä yksilöitä ja ryhmiä (Raunio 2009, 29).

Suomalainen sosiaalityö määritellään myös tieteelliseen tietoon perustuvaksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on vahvistaa sosiaalista turvallisuutta, hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen toimivuutta, sekä perheiden ja yksilöiden toimintamahdollisuuksia ja voimavaroja. Tieteelliseen tietoon perustuvan sosiaalityön tavoitteena on myös vähentää yhteiskunnassa ilmeneviä esteitä ja ehkäistä eriarvoisuutta, sekä tuottaa tietoa hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä osatekijöistä. (Satka 2011, 4.)

Sosiaalityö perustuu sitä määrittävään lainsäädäntöön. Sosiaalihuoltolain (2014/1301 § 15) mukaan sosiaalityö on asiakas- ja asiantuntijatyötä, jonka keinoin asiakkaiden ja asiakasryhmien tuen tarpeisiin vastataan järjestämällä heille tuen tarpeeseen vastaavat sosiaalihuollon palvelut, sekä sovittamalla palvelukokonaisuuteen myös muiden olennaisten toimijoiden tarjoama tuki. Lisäksi järjestettyjä palveluita ohjataan ja niiden vaikuttavuutta seurataan.

Sosiaalityön määrittely käsitteenä ei ole yksinkertaista. Esimerkiksi sosiaaliohjaus, sosiaaliala ja sosiaalineuvonta tulevat lähelle sosiaalityön käsitettä. Lähikäsitteiden ja sosiaalityön erot ja substanssit eivät aina ole selkeitä ammattilaistenkaan keskuudessa. (Kananoja 2017, 25.) On kuitenkin tärkeää määritellä sosiaalityön ammatillinen käytäntö ja erottaa sosiaalialan työ ja sosiaalityöntekijän työtehtävät toisistaan. Sosiaalityön ammattikäytäntöä määrittävät tietyt pysyvät osa-alueet, mutta siihen sisältyy myös muuttuvia osa-alueita. Nykyään esimerkiksi koulutusmuutosten myötä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden sosionomien tehtävänkuviin sisältyy sellaisia tehtäviä, jotka aikaisemmin ovat kuuluneet sosiaalityöntekijälle. (Mt., 25–26.)

Suomalainen ammatillinen sosiaalityö on ollut perinteisesti vahvasti järjestelmäkeskeistä, jossa hallinnolliset ohjeet ja lainsäädäntö määrittelevät työn reunaehdot. Vallinneen järjestelmäkeskeisen perinteen lisäksi myös ongelmakeskeinen perinne kuuluu suomalaisen ammatillisen sosiaalityön

kehityshistoriaan. Ongelmakeskeisessä perinteessä menetelmälliset ja teoreettiset näkemykset ovat olleet keskiössä järjestelmän sijaan. Työorientaatiot siis eroavat toisistaan, mutta ammattitaito ja oppineisuus korostuu molemmissa perinteissä. (Raunio 2009, 18–20.) Ongelmakeskeinen tieteellisammattillinen työorientaatio oli tarkoitettu ensisijaisesti täydentämään järjestelmakeskeistä ammattillista sosiaalityötä. Ongelmakeskeinen perinne huomioi yksilöiden ongelmia laaja-alaisemmin, kuin pääasiassa köyhyyden hoitamiseen keskittynyt järjestelmakeskeinen perinne. Ongelmakeskeisen orientaation tavoitteena oli ihmisten laaja-alaisen ongelmien ratkaisemisen lisäksi työntekijöiden ammattillisen aseman vahvistaminen. (Mt., 21–22.) Kumpikaan orientaatio ei ole sellaisenaan riittävä suomalaisen sosiaalityön perustaksi, vaan ne täydentävät toisiaan sosiaalityön asiakkaiden moninaistuneiden ongelmien kanssa työskennellessä (mt., 25).

Sosiaalityön koulutuksen kehittymisen myötä 1980-luvulla nähtiin, että sosiaalityö ammattillisena toimintana kuuluu yhtä tiettyä organisaatiota laajemmalle alueelle. Sosiaalityön merkitys nähtiin olennaisena esimerkiksi myös terveydenhuollon ja koulujen piirissä. Vaikka sosiaalityö alettiin nähdä professionaalisenä toimintana, oli se edelleen vahvasti organisaatiolähtöistä toimintaa. Tärkeää kuitenkin ammattillisen sosiaalityön kehittymisen kannalta on ollut, että organisaatioita on useita. (Raunio 2009, 24.)

2.2 Sosiaalityöntekijä

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (2015/817 § 7) määrittää, että Suomessa sosiaalityöntekijän ammatin harjoittamiseen on oikeus sellaisilla henkilöillä, jotka ovat suorittaneet sosiaalityön yliopistollisen maisteritutkinnon. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto myöntää sosiaalityöntekijän ammatinharjoittamisoikeuden hakemuksen perusteella. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817 § 7.) Sosiaalityöntekijän tehtävänä ja erityisenä velvollisuutena on vastata sosiaalityön ammattillisesta johtamisesta, sekä asiakkaiden ja asiakasryhmien palvelutarpeen mukaisesta asiakas- ja asiantuntijatyöstä. Myös sosiaalityön vaikuttavuuden seuraaminen ja arviointi, viranomaispäätöksenteko ja sosiaalihuollon palveluiden myöntäminen kuuluvat sosiaalityöntekijän tehtäviin. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817 § 9.)

Sosiaalityön toteuttamisen perusteena on tieteellinen tieto, ammattieettiset periaatteet sekä ammattitieteellinen asiantuntemus (Sosnet 2003). Sosiaalialan korkeimmin koulutettuna ammattiryhmänä sosiaalityöntekijät vastaavat osaltaan sosiaalihuollon kehittämisestä, asiakkaista ja

tiedon tuottamisesta sosiaalityöstä yhteiskunnallisena toimintana. Sosiaalityöntekijöiden koulutus on rakennettu niin, että sosiaalityöntekijäksi valmistuvilla on kykyä refleksiivisyyteen ja kriittiseen yhteiskunnalliseen ajatteluun. (Pohjola ym. 2019, 45.)

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet on tuottanut kuvauksen sosiaalityöntekijän ammatillisista tiedoista ja taidoista, jotka sosiaalityöntekijällä tulee yliopistokoulutuksen pohjalta olla hallinnassa, ja joiden perusteella sosiaalityöntekijän ammattitaitoa voidaan arvioida myös silloin, jos epäillään sosiaalityöntekijän tiedoissa ja taidoissa olevan merkittäviä puutteita asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Kuvauksen mukaan sosiaalityön asiantuntijuus on laaja-alaista osaamista, jonka perustana on tutkittu tieto ja kyky soveltaa sitä. (Sosnet 2019.) Tätä asiantuntijaosaamista on avattu tarkemmin Sosnetin (Lähteinen ym. 2017) julkaisussa, jossa määritetään sosiaalityön koulutuksen tuottamaa osaamista eri osa-alueiden kautta. Nämä osa-alueet ovat yhteiskuntatieteellinen osaaminen, tutkimusosaaminen, eettinen osaaminen, vuorovaikutusosaaminen, työmenetelmäosaaminen, oikeudellinen osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kehittämis- ja muutososaaminen, johtamisosaaminen ja rakenteellisen sosiaalityön osaaminen.

2.3 Asiantuntijuus

Asiantuntijuuden ja sen kehittymisen voidaan nähdä olevan pitkäkestoinen prosessi (Hotulainen 2010, 2). Asiantuntijuus on perinteisesti nähty yksilöön rajattuna ominaisuutena, jonka on arvioitu kehittyvän asteittain kokemuksen kautta vahvemmaksi taidoksi. Sittemmin asiantuntijuuden tarkastelu on muuttunut. Asiantuntijuus nähdään yhteisöllisenä toimintana, jossa asiantuntijatyön monimutkaisten kohteiden hallinta edellyttää yksilöasiantuntijuuden sijaan yhteisöllistä asiantuntijuutta. Asiantuntijatehtävät vaativat näkökulmia, teorioita ja osaamista, jotka täydentävät toisiaan ja joiden yhdisteleminen on merkittävää. Lisäksi asiantuntijuuden lähtökohtana on käytännön tasolla eteen tulevien muutosten ja uusien tilanteiden hallinta. (Engeström 2006, 13.)

Toisaalta asiantuntijaksi voidaan myös määritellä henkilö, joka on saavuttanut tietämyksessään mestaritason verrattuna muihin samalla alalla työskenteleviin. (Hotulainen 2010, 2). Näin ollen sosiaalityöntekijän asiantuntija-aseman ja osaamisen sosiaalityössä voi olettaa suhteutuvan kuvattuun tapaan sosiaaliohjaajiin, perhetyöntekijöihin tai muihin saman alan eri työntekijöihin.

Sosiaalityön tieteellinen ammatillistuminen on osaltaan sidoksissa sosiaalityön asiantuntijuuteen. Yliopistokoulutukseen sidottu ammatti vahvistaa sosiaalityöntekijän ammatin professionaalisuutta, jolloin sosiaalityöntekijän toiminnan nähdään perustuvan tieteelliseen tietoon. (Raunio 2009, 31–32.) Ammatillinen sosiaalityö perustuu tietoon ja asiantuntijatyönä sosiaalityön tietoperustana tieteellisen tiedon korostaminen on tavoiteltavaa. Tämä edellyttää, että sosiaalityöntekijät myös lukevat ajantasaista tutkimustietoa ja sisäistävät sen osaksi omaa työskentelyään. (Mt., 121–127.)

Tässä kirjallisuuskatsauksessa asiantuntijuudella tarkoitetaan sosiaalityöntekijälle kuuluvaa erityistä osaamista niin yksilöasiantuntijuuden kuin yhteisöllisen asiantuntijuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Asiantuntijuuden ymmärtäminen monitahoisena ja -tasoisena ilmiönä on olennainen lähtökohta sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta tarkastellessa, sillä sen laajuus ja vaatimukset ulottuvat yksilöllisistä asiakaskohtaamisista kauas yleisiin yhteiskuntarakenteisiin, sekä toisaalta se sukeltaa syvälle sosiaalityöntekijän henkilöön ja sisäisiin eettisiin ammatillisiin pohdintoihin, jatkuvaan reflektioon, kyseenalaistamiseen ja itsensä uusintamiseen.

2.4 Tutkimuskysymykset

Tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimustehtävänä on selvittää, mitä on sosiaalityön asiantuntijuus. Tutkimuskysymyksinä on:

1. Mitkä ovat sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskentät?
2. Mitkä ovat keskeiset sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden elementit näillä toteuttamiskentillä?

3 TUTKIMUSASETELMA

Aloittaessani kirjallisuuskatsausta olin ajatellut muodostaa tutkimusten avulla kuvan sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueista sellaisenaan. Havaitsin kuitenkin kirjallisuuteen perehtyessäni, että sellaista luokittelua on tehty jo kylliksi. Sipilän (2019) tutkimuksen teoriaosa on jo hyvin laaja kattamaan nämä osa-alueet, samoin osa-alueita on tarkasteltu Sosnetin sosiaalityöntekijän ammattitaidon arviointia koskevassa ohjeistuksessa (Lähteinen ym. 2019). Ajattelin, että kirjallisuuskatsaus ei tuota mitään uutta näkökulmaa näitä uudelleen muotoilemalla. Alkuperäisestä osa-alueajattelusta luovuttuani jouduin kääntelemään pohdinnassani asiantuntijuuden

lähestymisnäkökulmaa pitkään, ennen kuin löysin mielestäni tuoreen ja hieman erilaisen tavan jäsentää ja tarkastella sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta. Kirjallisuuteen perehtyessäni minulle alkoi hahmottua kuva asiantuntijuudesta eri ”ympäristöissä” tai ”suhteissa”. Kirjallisuudesta nousi mielestäni selvästi viisi eri osa-aluetta, joihin asiantuntijuus on ikään kuin suhteessa sosiaalityöntekijän toiminnassa. Kutsun näitä osa-alueita sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskentiksi. Tarkastelen tulosluvussa 4 asiantuntijuutta siten suhteessa näihin toteuttamiskenttiin.

3.1 Kirjallisuuden valinta

Olen käyttänyt tutkielman kirjallisuuslähteinä kahta tieteellistä artikkelia ja neljää akateemista väitöskirjaa. Lähteiden haussa keskityin suomenkielisiin teoksiin hakusanoina sosiaalityön asiantuntijuus ja ammatillisuus, sosiaalityö ja professionaalisuus, mutta hain myös englanninkielisiä teoksia hakusanoina social work professionalism. Hakuja tein Jyväskylän ja Helsingin yliopiston kirjastotietokannoista sekä Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Januksen sivuilta, internetin hausta sekä joidenkin löytämieni lähteiden lähdeluetteloiden avulla. Aiheesta löytyy lähteitä, mutta ei mielestäni valtavasti, vaan juuri riittävästi. Kaikki tutkimukset eivät ole ihan tuoreita, mutta kuitenkin suomalaisen sosiaalityön näkökulmasta mielestäni perehtymisen arvoisia ja tuoreimmista teoksissa viitattuja. Osa lähteistä on valikoitunut siten, että ne ovat löytyneet alkuperäislähteinä perehtyessäni alun perin valitsemaani kirjallisuuteen. Ensisijainen kiinnostukseni ja myös rajaukseni on Suomessa toteutettavassa sosiaalityössä ja siksi myös lähdeaineisto käsittelee suomalaisen sosiaalityön tutkimusta. En sulje kokonaan pois kuitenkaan esim. englanninkielistä kirjallisuutta esimerkiksi käsitteiden avaamisen aineistona tai suomalaisen tutkimuksen rinnalle.

3.2 Kirjallisuus

Olen valinnut tähän kirjallisuuskatsaukseen aineistoja, joissa lähestytään sosiaalityön asiantuntijuutta osittain eri lähtökohdista. Kirjallisuus on taulukoitu tämän alaluvun lopussa. Kuvaan lähteitä ensin alla lyhyesti.

Drury Hudson (1999) on tutkinut työkokemuksen ja asiantuntijatiedon merkitystä lastensuojelun päätöksenteossa. Drury-Hudson (1999, 148–150) on määritellyt sosiaalityön asiantuntijuutta sen perustana olevan tiedon osa-alueiden kautta. Drury-Hudsonin määrittelyssä asiantuntijuus rakentuu

teoreettisesta tiedosta, empiirisestä tiedosta, henkilökohtaisesta tiedosta, prosessitiedosta ja käytännön työkokemuksen tuomasta tiedosta.

Heikkinen (2008) on tutkinut väitöskirjassaan sosiaalityöntekijöiden ammattikuvaa sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden kokemuksista käsin. Heikkinen (2008) tarkastelee tutkimuksessaan sosiaalityöntekijän professiota sen perusulottuvuuksien näkökulmasta. Perusulottuvuudet liittyvät sosiaalityön asiakaskuvaan, sosiaalityössä tarvittaviin tietoihin, työtehtäviin, työn ohjautumiseen, työn tyypilliseksi tunnistettaviin piirteisiin, työn vaikeuksiin ja työssä käytettäviin keinoihin, työhön hakeutumiseen, sosiaalityöntekijöiden minäkuvaan sekä ammatilliseen tyytyväisyyteen (mt., 75–102).

Karvinen (1996) on perehtynyt väitöskirjassaan sosiaalityöntekijän reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Karvisten (1996, 62) mukaan sosiaalityöntekijän reflektiivinen asiantuntijuus on sidoksissa työntekijän kykyyn ymmärtää sekä ohjata itseään ja toimintaansa. Sosiaalityöntekijän tulisi kyetä työotteessaan olemaan keskusteleva, tulkitseva ja ymmärtävä, mikä mahdollistuu vain reflektiivisyyden kautta (mt., 66). Reflektiivisyys on kykyä tiedostaa ja arvioida omaa toimintaa ja ajattelua suhteessa niihin vaikuttaviin yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin prosesseihin. Reflektiivisyydellä voidaan pyrkiä muutokseen tai järjestyksen säilyttämiseen. (Mt., 67.)

Laitinen ym. (2018) kuvaavat tutkimusartikkelissaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta interprofessionaalisenä asiantuntijuutena. Tutkimus on tehty koulun sosiaalityössä. Tutkimustulosten perusteella sosiaalityöntekijöiden taidot erilaisissa yhteyksissä ja organisaatioissa määrittyvät lähtökohdaksi interprofessionaaliselle asiantuntijuudelle.

Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia asiantuntijuuden näkökulmasta tutkinut Sipilä (2011, 13–16) määrittelee sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden keskeisiksi osa-alueiksi tiedot, taidot ja etiikan. Sipilä (2011, 136) kuvaa asiantuntijuuteen liitettävän tiedon rakentuvan psykososiaalisesta, teoreettisesta, tutkimusta korostavasta, managerialistis-ekonomisesta (l. johtaminen markkinatalouden ehdoilla), oikeudellisesta, kunnallispoliittisesta ja yhteiskunnallisesta tiedosta, sekä tiedosta ihmisen fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä. Asiantuntijuuden osa-alueena taidot koostuvan asiakkaan huomioonottamiseen liittyvistä taidoista, managerialistis-ekonomistisista taidoista, tutkimuksellisen ja kriittisen käsitteellistämisen taidoista, terapeuttisista taidoista, neutraalina ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana toimimisen taidoista, tunnetyön taidoista sekä palvelutarpeen vastaamisen taidoista. (Mt., 93–97.) Kolmantena asiantuntijuuden osa-

alueena etiikka koostuu asiakkaan ihmisarvoisesta kohtaamisesta, yhteiskuntakriittisyydestä, sääntöjen mukaan toimimiseen liittyvästä velvollisuudesta, suhtautumisesta kulttuureihin ja humanista sekä tasapuolisesta ja oikeudenmukaisesta kohtelusta (mt., 103).

Sosiaalityöntekijöiden toimintarooleja ja asiantuntijuuden muokkautumista eri toimintaympäristöissä tutkinut Vaininen (2011, 257–258) on lähestynyt tutkimuksensa aineistojen perusteella sosiaalityön asiantuntijuutta sosiaalisen osaamisen kautta, joita hän jäsentää kuuden osa-alueen kautta. Osa-alueet määrittyvät tietotaidon hallintaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, sosiaalisten teorioiden ja selitysmallien tuntemukseen, kykyihin sosiaalisten ongelmien tunnistamiseen teorian tiedon ja kokemustiedon avulla, yhteiskunnallisen tilanteen hahmottamiseen sosiaalityön näkökulmasta, sosiaaliseen eetokseen, eli asenteeseen ja kykyyn asiakkaan oikeuksien edistämiseksi, sekä kykyyn kehittää palveluita asiakkaiden ja asiakasryhmien hyvinvointia edistävään suuntaan.

Taulukko 1 Kirjallisuusaineisto

Alla tässä tutkielmassa pääasiallisena käytetty kirjallisuus taulukoituna järjestyksessä tekijän mukaan:

TEKIJÄ	JULKAISU-VUOSI	JULKAISUN NIMI	JULKAISU-TYYPPI
Drury-Hudson, Julie	1999	Decision Making In Child Protection: The Use Of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement.	British Journal of Social Work 29 (1), s. 147–169. Artikkeli
Heikkinen, Jarmo	2008	Sosiaalityön ammattikuva sosiaalihuollossa Tutkimus sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä ja kokemuksista sosiaalitoimiston ammatillisesta sosiaalityöstä	Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, Kuopion yliopisto. Väitöskirja
Karvinen, Synnöve	1996	Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen.	Sosiaalitieteiden laitos, Kuopion yliopisto. Väitöskirja.
Laitinen, Merja; Kemppainen, Tarja; Lakkala, Suvi; Kauppi, Arto; Veikanmaa, Sari; Välimaa, Miia & Turunen, Tuija	2018	Sosiaalityön interprofessionaalinen asiantuntijuus: tapausesimerkinä koulun sosiaalityö.	Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja 2018, s.154–181. Artikkeli.

Anita Sipilä	2011	Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä.	Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta, Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja.
Satu Vaininen	2011	Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa.	Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto. Väitöskirja

4 SOSIAALITYÖNTEKIJÄN ASIANTUNTIJUUDEN TOTEUTTAMISKENTÄT

Luvussa 2 olen tarkastellut asiantuntijuuden käsitettä. Tästä lähtökohdasta käsin asiantuntijuuden perustana on professionaalinen teoriatieto, sen hallinta ja kyky soveltaa tietoa monialaisesti asiantuntijatyössä. Lähtöoletus on, että tieto ja sen soveltaminen ovat perusta asiantuntijuudelle ja se ohjaa sosiaalityöntekijän työskentelyä kaikissa toteuttamiskentissä. Tutkimuskysymyksen 1. mukaan olen hahmottanut kirjallisuudesta sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden ilmenemistä eri yhteyksissä, luokitellen niitä kyseisen osa-alueen tai yhteyden mukaan. Luokittelun tuloksena kirjallisuutta läpi käymällä löysin mielestäni selkeät osa-alueet, eli sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskentät. Kirjallisuuden perusteella muodostamani toteuttamiskentät ovat sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden perustana oleva *tieto*, sosiaalityön *asiakas*, *moniammatillisuus*, *yhteiskunta* sekä *sosiaalityöntekijä*. Käsittelen alaluvuissa sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta suhteessa määrittelemiini toteuttamiskenttiin. Nämä asiantuntijuuden toteuttamiskentät eivät ole toisistaan erillisiä areenoita, vaan ne ovat kiinteästi osana sosiaalityöntekijän toimintaa samanaikaisesti. Ne tarjoavat siis pikemminkin selkeän tavan jäsentää sosiaalityön asiantuntijuuden monitasoisuutta ja ilmenemistä.

4.1 Tieto

Drury-Hudsonin (1999, 149) mukaan sosiaalityöntekijän asiantuntijuus rakentuu teoreettisesta tiedosta, empiirisestä tiedosta, henkilökohtaisesta tiedosta, prosessitiedosta ja käytännön työkokemuksen tuomasta tiedosta. Teoreettinen tieto on työssä kohdattavien ilmiöiden ja niihin liittyvien käsitteiden ja mallien tuntemusta, sekä kykyä ymmärtää ja selittää tiedon avulla ilmiöitä ja ympäröivää maailmaa. Henkilökohtainen tieto on intuitioon, kulttuurisen tietämykseen ja maalaisjärkeen perustuvaa tietoa, joka ohjaa sosiaalityöntekijän toimintaa ilman välitöntä tietoista harkintaa. Empiirinen tieto on teoreettisen tiedon tavoin tutkimukseen perustuvaa, mutta sen avulla voidaan myös dokumentoida, kuvailla, selittää ja ennakoida tapahtumia sekä arvioida lopputuloksia. Prosessitieto on tietoa sosiaalityön organisatorisesta ympäristöstä, toimintatavoista ja sosiaalityön kannalta keskeisestä lainsäädännöstä. Käytännön tieto on tietoa, joka on muodostunut prosessinomaisesti työntekijän työskenneltyä useiden asiakkaiden parissa, joiden ongelmat ovat samankaltaisia keskenään tai ongelmat ovat erilaisia, mutta niitä voidaan ymmärtää niissä olevien samankaltaisten ulottuvuuksien vuoksi.

Drury-Hudsonin (1999, 162) tutkimuksen mukaan kokeneet sosiaalityöntekijät kykenevät paremmin hyödyntämään teoreettista tietoa ja käytännön tietoa, hyödyntämään tutkimustietoa päätöksenteossa sekä tunnistamaan tilanteeseen liittyviä riskejä. Drury-Hudsonin tutkimustulokset näin ollen osaltaan osoittavat, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuus edellyttää myös työn tuomaa kokemusta, eli aikaisemmin ”käytännön tietoa”, johon yhdistyy jatkuvasti päivittyvä teoretinen tieto oman erityisalueen tutkimuksesta ja ilmiöistä.

Sipilä (2011, 108–109) jäsentää sosiaalityön tietoperustaa Drury-Hudsonin (1999) tavoin eri osa-alueiden kautta. Yhteiskunnallinen tieto perustuu ihmisen ja tämän yhteiskunnallisen liittymisensä järjestelmälliseen hahmottamiseen ja se muodostaa teoreettisen yhteiskuntakuvan sosiaalityölle (Sipilä 2011, 111). Tieto psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen liittyvistä tekijöistä perustuu sosiaalityön asiakaskunnan monialaisiin ongelmiin, joita sosiaalityöntekijä työssään kohtaa. Psykososiaalinen tieto koostuu sosiaalitieteellisestä, sosiaali- ja kehityspsykologisesta, sosiaalipedagogisesta, kasvatustieteellisestä ja psykologisesta tietoperustasta, ja siihen liittyy myös psykoanalyttista teoria-ajattelua muun muassa kriisi- ja terapiatietoutena. (Mt., 111.) Oikeudellinen tieto on tietoa työtä ohjaavasta lainsäädännöstä. Lisäksi sosiaalityöntekijän tietoperustaan kuuluu sosiaaliteoreettista ja tutkimusta painottavan tieto ja kunnallispoliittinen tieto. Kyseisen tutkimuksen

mukaan käytännössä sosiaalityöntekijöillä on eniten yhteiskunnallista tietoa, jolla tarkoitetaan tiedollista näkemystä ihmisestä yhteiskuntajärjestelmän osana. Sipilä (2011) arvioi tämän kertovan siitä, että sosiaalityö on hyvinvointityötä, jossa olennaista on kyetä arvioimaan yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja vähentää huono-osaisuutta. (Mt., 136.)

Drury-Hudsonin (1999) määrittelyssä henkilökohtainen ja käytännön tieto liittyvät enemmän sosiaalityöntekijän kokemuksiin ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin suhteessa muihin tiedon osa-alueisiin, joiden taustalla on tutkimukseen, teoriaan ja prosessiosaamiseen liittyvää tietoa. Sipilä (2011) kuvaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksiin liittyvää tietoa vastaavasti hiljaisena tietona osana sosiaalityöntekijän ammatillista osaamista. Sipilän (2011, 127) mukaan hiljainen tieto on kertynyt sosiaalityöntekijälle eri asiakassuhteiden kautta sekä toisten työntekijöiden tietoina. Hiljainen tieto on asiakkailta opittua tietoa, jota hyödynnetään ammatillisesti tulevaisuasiakastilanteissa. Lisäksi hiljainen tieto on pohtimista, ajattelua ja kysymysten esittämistä omien käsitysten laajentamiseksi. Sosiaalityöntekijä voi kartuttaa hiljaista tietoa olemalla utelias, avoin, empaattinen sekä kuunteleva. Hiljainen tieto auttaa sosiaalityöntekijää löytämään erilaisia näkökulmia ja ohjaa sosiaalityöntekijän toimintaa. Nähdäkseni sekä Drury-Hudsonin (1999) että Sipilän (2011) mukaan tulkittuna sosiaalityön asiantuntijuutta ohjaavan kokemustiedon merkitys on olennainen osa sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden muodostumista teoreettisen ja tutkitun tiedon ohella.

4.2 Asiakas

Sosiaalityö on vaativaa inhimillisiä ongelmia käsittelevää vuorovaikutustyötä. Tukeakseen asiakasta tämän muutosprosessissa sosiaalityöntekijän tulisi pystyä positiivisen asiakassuhteen luomiseen ja sosiaalityöntekijällä tulisi olla tarvittavaa tietoa liittyen asiakkaan kohtaamiseen ja dialogisuuteen. (Sipilä 2011, 28–33.) Nykyisessä sosiaalityön asiantuntijatyössä työskentelytavoissa painotetaan dialogisuutta ja moniammatillisuutta. Niiden nähdään vahvistavan asiakkaan vastuunottoa myös omasta tilanteestaan ja sitoutumista muutostyöskentelyyn. (Vaininen 2011, 59.) Sosiaalityössä korostuu myös sosiaalityöntekijän taito neutraalina asiantuntijana toimimiseen erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa toimiessa. Neutraali asiantuntijuus on rinnalla kulkemista ja asiakkaan kumppanina toimimista sekä asiakkaan tilanteen jäsentämistä tiedon ja asiakkaan kertoman avulla kuitenkin ratkaisematta asioita asiakkaan puolesta. (Sipilä 2011, 144.) Sosiaalityöntekijän vuorovaikutusosaaminen, ymmärrys dialogisuuden merkityksestä ja kyky asettua asiakkaan rinnalle siis ilmentävät sosiaalityöntekijä asiantuntijuutta asiakassuhteissa.

Sosiaalityöntekijän tulee hallita laajasti sosiaalisen vuorovaikutukseen liittyvä tietotaito (Vaininen, 2011, 258). Teoriatieto vuorovaikutusprosesseista myös ohjaa sosiaalityöntekijän ammatillista toimintaa vuorovaikutustilanteissa. Sosiaalityöntekijältä vaaditaan herkkyyttä tehdä erilaisia havaintoja kohtaamisessa, taitoa tulkita asioita vuorovaikutuksessa ja kykyä vastavuoroisuuteen. Samanaikaisesti rakentaessaan suhdetta asiakkaaseen, sosiaalityöntekijä tekee myös tulkintaa tilanteesta teoreettisen tiedon avulla. (Sipilä, 2011, 40–41.) Sosiaalisen vuorovaikutuksen tietotaidot liittyvät sosiaalityöntekijän vuorovaikutustaitoihin asiakastilanteissa, sekä kykyyn tukea asiakasta vuorovaikutussuhteissa asiakkaan kannalta olennaisiin viranomaisverkostoihin ja sosiaalisiin verkostoihin (Vaininen 2011, 258). Vuorovaikutusosaaminen vaatii siis muutakin kuin hyviä sosiaalisia taitoja. Vaaditaan ymmärrystä, teoreettista tietoa ja kykyä toimia niiden pohjalta haastavissakin asiakastilanteissa. Kun puhutaan vuorovaikutuksesta sosiaalityössä, voidaan mielestäni puhua vuorovaikutusasiantuntijuudesta.

Heikkisen (2008, 79–80) mukaan sosiaalityöntekijällä on lisäksi oltava tietoa ihmisestä ja inhimillisestä elämästä voidakseen lähtökohtaisesti auttaa asiakasta tämän elämäntilanteessa. Tietoa tulisi olla liittyen ihmisen kehitykseen, elinympäristöihin sekä yhteiskuntaan, ja tietoa pitäisi kyetä hallitsemaan laaja-alaisesti. Voidakseen jäsentää ihmisten arkea, elämää ja niihin kohdentuvia toimenpiteitä, tulee sosiaalityöntekijällä olla tietoa ihmisten kokemasta aineellisesta puutteesta, elinoloista sekä ryhmäkäyttäytymisestä. Juuri ihmistä koskevat tiedot myös liittyvät vahvasti asiakassuhteen rakentamiseen, kohtaamiseen ja tilannearvioin rakentamiseen. Heikkinen (2008, 83) tuo esille myös sosiaalityöntekijän toiminnan terapeuttisen luonteen asiakaskohtaamisessa, joka ilmenee psykososiaalisena työnä sosiaalityössä. Psykososiaalisen työn näkökulmasta tarkasteltuna sosiaalityöntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta psyykkisissä ja sosiaalisissa ongelmissa asiakkaan tajunnan ja tilanteen kautta auttamistilanteessa vaikuttamalla (mt.,83). Vuorovaikutusosaamisen lisäksi sosiaalityöntekijän asiantuntijuus suhteessa asiakkaisiin liittyy siis syvälliseen teoreettiseen koulutuksen tuottamaan ymmärrykseen ilmiöistä erilaisten sosiaalisten ongelmien taustalla. Sosiaalityöntekijä ei rinnalla kulkijana ole siis asiakkaan kanssa vain samaan suuntaan kulkeva ja asiakasta kaikessa myötäilevä matkakumppani, vaan osaltaan suunnan antaja, jolla on tarvittavaa tietoa siitä, mitkä suunnat mahdollisesti voivat viedä kohti asiakkaan kannalta parasta päämäärää.

Sosiaalityöntekijän tehtävänä on määrittää asiakkaan ongelmien syitä ja laatia ”sosiaalinen diagnoosi” tilanteesta (Heikkinen 2008, 83). Sosiaalityöntekijä kohtaa asiakkaan yleensä ensimmäistä kertaa, kun asiakkaalla ilmenee jokin ongelma tai tuen tarve. Sosiaalityön prosessi alkaa

siitä, että ongelma tunnustetaan. Tässä kohdassa prosessia keskiössä on positiivisen asiakassuhteen muodostamisen lisäksi sosiaalityöntekijän kyky muodostaa tieteellinen sekä eettinen analyysi tilanteesta ja tilannearvion tekeminen. (Sipilä 2011, 28.) Sosiaalityöntekijän tulee osata tunnustaa ja arvioida asiakkaiden sosiaalisia ongelmia teorian tiedon sekä kokemustiedon perusteella. Sosiaalityöntekijän tulee osata arvioida sosiaalisia ongelmia myös suhteessa asiakkaan elämäntilanteeseen ja asiakkaan terveyteen sekä vallitseviin yhteiskunnallisiin tekijöihin voidakseen muodostaa riittävän tarkan kokonaiskuvan asiakkaan tilanteesta ja myös asiakkaan omasta kokemuksesta tilanteeseensa nähden. (Vaininen 2011, 258.)

Ongelmien kanssa työskentely vaatii kykyä kokemusten tutkimiseen. Sosiaalityöntekijä selvittää ja tutkii yhdessä asiakkaan kanssa tämän kokemuksia. Ymmärtääkseen asiakasta ja tämän elämäntilannetta, on sosiaalityöntekijällä oltava tietoa, jonka avulla tunnustaa asiakkaan tuottaman tiedon kokemuksellinen ja subjektiivinen luonne. (Sipilä 2011, 28–29.) Heikkinen (2008, 80) kuvailee, että sosiaalityöntekijällä tulee myös olla tietoa hyvän elämän edellytyksistä niin ihmisen psyykkisen, fyysisen kuin sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Kyseisen tiedon avulla työntekijä voi ymmärtää ihmisen onnellisuuteen, terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, sekä tehdä tavoitteellista ja vaikuttavaa sosiaalityötä, päämääränä asiakkaan tukeminen kohti hyvän elämän edellytyksiä ja päämäärää.

Asiakkaan auttamiskeinojen tuntemus sekä yhteistyötahojen ja asiakkaiden lähipiiriin tuottaman tieto ja sen hyödyntäminen ovat myös tärkeässä osassa asiakkaan ongelmien kanssa työskentelyä (Heikkinen 2008, 83). Sosiaalityöntekijällä tulee olla myös tietoa yhteiskunnan toiminnasta ja palveluista, sekä kykyä soveltaa tätä tietoa asiakastyössä asiakkaan tilanteen edistämiseksi ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi. Kokonaisvaltainen tilanteen hahmottaminen muodostaa myös perustan asiakkaan tilanteen eteenpäinviemiseen ja asiakkaan tarpeiden hahmottamiseen yhdessä asiakkaan ja olennaisten yhteistyötahojen kanssa. (Vaininen 2011, 258–259.) Suhteessa asiakkaaseen sosiaalityöntekijä on siis myös asiakkaan sosiaalisten ongelmien ja niiden syntymekanismien sekä ratkaisumahdollisuuksien asiantuntija.

4.3 Moniammatillisuus

Vuorovaikutusasiantuntijuus ulottuu sosiaalityössä myös moniammatilliseen työskentelyyn. Vaininen (2011, 259) puhuu tutkimuksessaan sosiaalisesta osaamisesta. Asiantuntijuutta kuvaava

sosiaalinen osaaminen koetaan tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijän ydinalueeksi myös moniammatillisesti tarkasteltuna. Sosiaalinen osaaminen nähdään määrittävän nimenomaan sosiaalityöntekijälle kuuluvaksi osaamisalueeksi sosiaalialan toimintaympäristöstä riippumatta. Moniammatillisissa käytännöissä voidaan sosiaalista osaamista jakaa myös muiden ammattilaisten kesken. (Mt., 259.) Tämä ei kuitenkaan nähdäkseni vähennä sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden osaamisalueiden vaatimusta. Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijältä vaaditaan paremminkin kykyä nähdä nämä osaamisalueet myös muissa ammatillisissa ja kykyä mukautua tilanteeseen. Vaininen (2011, 259–260) toteaaakin, että sosiaalityöntekijän tulee nykyään voida muuttaa omaa rooliaan aina riippuen siitä, minkälaisella ammatillisella kokoonpanolla työskentelee, jolloin erityisenä ammatillisena vastuuna on huolehtia siitä, että sosiaaliseen liittyvä osaaminen hoituu sosiaalityön periaatteiden mukaisesti.

Lisäksi Sipilän (2011, 146) mukaan moniammatillisen työn osaaminen liittyy sosiaalityössä myös työprosessien hallintaan. Moniammatillinen verkostotyö edellyttää hyvää johtamista, oman ja muiden asiantuntijuuden kunnioittamista, sekä kykyä yhdistellä erilaisia ajattelumalleja ja työtapoja, sekä kykyä oppia toisenlaisista työskentelytapoista.

Laitinen ym. (2018) kuvaavat moniammatilliseen työskentelyyn liittyvää asiantuntijuutta interprofessionaalisesta, avoimen asiantuntijuuden näkökulmasta. Lähtökohtana interprofessionaalisuudelle on toimiminen yhdessä, sekä yhteinen tiedonmuodostus. Tavoitteena on erillisten ammattilaisten asiantuntijatyön vahvistaminen jaetun tiedon ja asiantuntijuuden keinoin (mt., 157). Sosiaalityöntekijän interprofessionaalinen asiantuntijuus vaatii sosiaalityöntekijältä kykyä toimia muuttuvissa ja monialaisissa yhteistyösuhteissa ja toimintaympäristöissä joustavasti (mt., 157–158). Myös Vainisen (2011) tutkimuksessa asiantuntijuus liittyy vuorovaikutusosaamiseen ja kykyyn olla hyvässä yhteistyössä muihin viranomaistahoihin (mt., 258.) Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus suhteessa moniammatilliseen toimintaympäristöön edellyttää siis asiantuntemusta liittyen muiden ammattikuntien ja yhteistyötahojen osaamiseen. Se on kunnioitusta ja nöyryyttä, sekä dialogista kohtaamista. Sosiaalityöntekijän vuorovaikutusasiantuntijuuden korostuminen on nähtävissä suhteessa yhteistyöympäristöihin mielestäni yhtä merkittävällä tavalla, kuin suhteessa asiakkaaseen.

Laitisen ym. (2018, 177) mukaan sosiaalityö ja sosiaalityön asiantuntijuus ovat myös jatkuvassa muutoksessa, jäsentyen aina uudelleen muuttuvien toimintaympäristöiden mukaan. Moniasiantuntijaisissa verkostoissa toimivalta sosiaalityöntekijältä edellytetään herkkyyttä

toimintaympäristöjen muutosten havaitsemiseen. Sosiaalityöntekijän toimijuus perustuu vahvaan ammatilliseen osaamiseen, mutta myös kykyyn sietää epävarmuutta ja asettumista sille alttiiksi, voidakseen rakentaa yhteistä tietoa muiden ammattilaisten sekä asiakkaiden kanssa. Myös Vainisen (2011, 59) mukaan sosiaalityöntekijän pitäisi käytännön työssä pystyä mukautumaan omaan rooliinsa ja rakentaa työnkuvansa aina tilanteen vaatimusten mukaan.

Sosiaalityöntekijältä oletetaan laajojen kokonaisuuksien ja verkostojen hallintaa, osaamista asiakasprosessien koordinoimisessa sekä yhteistoiminnan edistämisessä (Vaininen 2011, 259.) Vainisen (2011) mukaan sosiaalityöntekijän tulisi kyetä hyödyntämään tietojaan sosiaalisista selitysmalleista sekä teorioista ja tuoda muiden ammattilaisten kanssa työskennellessä myös esiin näitä sosiaalisia näkökulmia ja niiden merkityksiä liittyen asiakastyöhön (mt., 258). Heikkinen (2008, 83) tuo esille, että myös tehdessään sosiaalista diagnoosia sosiaalityöntekijän tulee osata liittää työskentelyyn olennaiset yhteistyötahot ja verkostot. Yhteistyöhön liittyen myös sosiaalityöntekijän työskentelyn yhteistyössä oman työyhteisönsä sekä yhteistyötahojen kanssa. Heikkinen (2008, 85) kuvailee yhteistyön merkitystä työn ohjautuvuuden näkökulmasta. Sosiaalityöntekijä tarvitsee niin yhteistyötahojen, kuin työkavereittensakin näkemyksiä oman työnsä ja mahdollisten toimenpiteiden arvioimisen tueksi.

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus suhteessa yhteistyötahoihin on siis osaltaan myös ymmärrystä siitä, mikä tieto on asiakkaan tilanteen kannalta olennaista ja kenellä mahdollisesti on tarvittavaa tietoa, jonka avulla asiakkaan ongelmien ytimeen ja ratkomiseen päästään käsiksi. Voisi olettaa, että yhteistyö toisten ammattilaisten kanssa ei ole ainoastaan osa sosiaalityöntekijän työssä tapahtuvaa ammatillista toimintaa, vaan se on työväline, jonka tarkoituksenmukainen käyttö vaatii sosiaalityöntekijältä asiantuntijaosaamista.

4.4 Yhteiskunta

Sosiaalityön asiantuntijuus on myös muuttuvaa, sillä se on sidoksissa aina yhteiskunnalliseen kehitykseen ja siinä tapahtuviin muutoksiin. Sosiaalityön asiantuntijuuden nähdään olevan tälläkin hetkellä murrosvaiheessa esimerkiksi globalisoitumisen, digitalisoitumisen sekä hyvinvointivaltioillisten muutosten vuoksi (Lindh ym. 2018, 9).

Heikkisen (2008, 81) mukaan sosiaalityöntekijä toimii yhteiskunnallisena vaikuttajana osallistumalla sosiaalipalvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä välittämällä työkentällä saamiaan tietoja yhteiskunnan päätöksentekijöille. Tarkoituksena on pyrkiä vähentämään ristiriitaa ihmisten tarpeiden ja palvelujen järjestämis- ja myöntämisperusteiden välillä, sekä ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä. Näin ollen sosiaalityöntekijän asiantuntijatehtävä ulottuu myös yksilötasoa laajempaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja muutoksen edesauttamiseen.

Vaininen (2011, 259) puhuu sosiaalityöntekijän kyvystä huolehtia tarvittaessa siitä, että asiakkaan sosiaaliset oikeudet toteutuvat, sekä kyvystä olla aloitteentekijänä tai vaikuttajana palvelujen kehittämisessä asiakkaiden ja yhteisöjen hyvinvointia sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista tukevaan suuntaan. Kyseistä toimintaa määrittää myös sosiaalihuoltolaki (2014/1301 § 7), jonka mukaan rakenteellisen sosiaalityön tehtävä on huolehtia siitä, että sosiaalisia ongelmia ja sosiaalista hyvinvointia koskeva tieto välittyy ja sosiaalihuollon asiantuntemusta käytetään terveyden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Keskeistä rakenteellisessa sosiaalityössä on asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista liittymistä sekä sosiaalipalvelujen vaikutuksista nousevan tiedon tuottaminen, toimenpide-ehdotusten tuottaminen sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi kuntatasolla sekä sosiaalihuollon asiantuntemuksen vieminen osaksi muiden toimialojen suunnittelutyötä kuntatasolla yhteistyössä paikallisten järjestöjen sekä yksityisten palveluntuottajien kesken.

Mainitsemisen arvoista lienee, että Sipilän (2011, 144) tutkimustulosten mukaan sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan kykene vaikuttamaan rakenteellisen tason vaativiin kysymyksiin, koska asiakastyötä on niin paljon, ettei siihen jää yksinkertaisesti aikaa. Asiakastyö menee sosiaalityössä aina kaiken muun asiantuntijatyön edelle.

Käyttämäni aineistot eivät antaneet laajaa tietoa sosiaalityön asiantuntijuudesta yhteiskunnallisen ja rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta. Osa tutkimuksista keskittyi vain tiettyihin asiantuntijuuden osa-alueisiin, mutta myös tutkimukset (vrt. Sipilä 2011; Vaininen 2011), jotka käsittelivät asiantuntijuutta kokonaisuutena, tuottivat kovin suppeasti tietoa aiheesta. Tämä liittyy myös siihen tosiasiaan, että sosiaalityön käytännön työ ei mahdollista rakenteellisen sosiaalityön toteutumista. Esimerkiksi Vainisen (2011, 626) tutkimuksessa ilmeni, että sosiaalityössä muutostyö painottuu yksilöihin ja perheisiin, mutta yhteisö- ja aluekeskeinen sosiaalityö, johon rakenteellinen sosiaalityö liitetään, on huomattavasti rajatumpaa. Tähän liittyen ja jopa juuri siksi kuitenkin näen, että aiheen nostaminen edes lyhyesti tässäkin kirjallisuuskatsauksessa esiin, pitää yllä sosiaalityön asiantuntijuuden vaatimusta myös yhteiskunnallisena vaikuttajana.

4.5 Sosiaalityöntekijä

Sosiaalityöntekijän ammatillinen identiteetti perustuu sosiaalityöntekijän muodostamiin käsityksiin omasta ammatillisuudestaan. Jotta työntekijä voi hyödyntää ammatti-identiteettiään työssään, on hänellä oltava aitoa mielenkiintoa tekemäänsä työtä kohtaan. Sosiaalityön ammatillisen kehittymisen näkökulmasta on tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on tietoa omasta ammatillisesta pätevyydestään, kykyä arvioida ja kehittää sitä, sekä sen kautta myös tarvittaessa kykyä hyödyntää muiden ammatillista osaamista. Lisäksi sosiaalityöntekijän tiedollisen puolen vahvistaminen edellyttää ammatillista kouluttautumista ja kykyä soveltaa kouluttautumisen kautta saatavaa tietoa käytännön työssä. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen tuottaa sosiaalityöntekijälle myös oppimista ja kokeilevaa toimintaa. (Heikkinen 2008, 80–86.)

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ei ole siis pysyvä staattinen tila, vaan se vaatii sosiaalityöntekijältä aitoa kiinnostusta itsensä ja oman työnsä tarkasteluun ja kehittämiseen, sekä ammatillisen osaamisen päivittämiseen. Näkisin, että koska aito kiinnostus omaan työhön ja sen kehittämiseen on yhteydessä yllä kuvatusti asiantuntijuuden kehittämiseen, Heikkisen (2008) mainitsemaa kokeilevaa toimintaa syntyy osittain uuden oppimisen tuottamasta asiantuntijuuden vahvistumisesta, sekä toisaalta pohjalla olevasta luottamuksesta omiin jo olemassa oleviin kykyihin, taitoihin ja tietoihin. Herää ajatus, että asiantuntijuus voisi olla osittain jopa sen tunnistamista, että on jatkuvasti uuden äärellä, valppaana ja läsnä.

Sosiaalityöntekijä tekee työtään oman persoonallisuutensa kautta ja osaamista ohjaavat silloin työntekijän omat ihmiskäsitykset ja asenteet, joihin osaltaan vaikuttavat työntekijän omat kokemukset ja tunteet (Heikkinen 2008, 84). Karvinen (1996) puhuu reflektiivisestä asiantuntijuudesta. Reflektiivisesti toimiva ammattilainen arvioi omaa asemaansa ammattikäytännöstään käsin niin sen rakentajana kuin toteuttajana. Reflektio liittyy myös asiakkaan kohtaamiseen ja tämän lähtökohtien ymmärtämiseen, mutta ammatillisen kehittymisen näkökulmasta se liittyy vahvasti juuri ammatilliseen identiteettiin ja ammatilliseen kasvuun, sekä niiden vahvistamiseen. Reflektion avulla omaa suhdetta tiedon ja toiminnan edellytyksiin on mahdollista kehittää tutkivaan ja ihmettelevään suuntaan. (Karvinen 1996, 57–59.) Voidakseen toimia ammatillisesti asiantuntijatyössään sosiaalityöntekijän tulee siis olla tietoinen omista ihmiskäsityksistään, asenteistaan sekä kokemustensa ja tunteittensa vaikutuksesta ja osallisuudesta

omaan toimintaan. Voidakseen olla tietoinen näistä, on sosiaalityöntekijällä oltava sekä kykyä, että tilaa itsereflektioon osana jokapäiväistä työskentelyään.

Sosiaalityöntekijän toiminnassa reflektion kohteena on oma työsuoritus, joka tarkoittaa oman osaamisen sekä oman toiminnan arviointia. Reflektion kohteena on myös oman ammatillisen toiminnan arviointi sekä työn, mutta myös omana ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. Lisäksi reflektiivisyyden tavoitteena on oman ammatillisen toiminnan, sosiaalityön ammatin lähtökohtien, sekä toiminta- ja ajattelumallien kyseenalaistaminen yhteiskunnallisesta viitekehyksestä ja kehitysyhteydestä käsin. Sosiaalityön reflektiivisessä asiantuntijuudessa on kysymys työntekijän kyvystä ymmärtää ja ohjata omaa toimintaansa suhteessa muuttuviin olosuhteisiin ja työn kokonaisuuteen. (Karvinen 1996, 61–62.)

Sosiaalityölle ja sosiaalityöntekijälle sisäiselle asiantuntijuudelle keskeinen elementti on myös ammattieettinen työote. Sipilän (2011, 14) mukaan etiikka, morali ja arvot ovat erottamaton osa sosiaalityötä. Etiikan tehtävänä on ohjata sosiaalityöntekijää tietojen ja taitojen suhteen (mt., 14). Ammattietiikan tehtävänä on myös ammattien aseman ja yhteiskunnallisen tehtävän ymmärtäminen. Lisäksi ammattirakenteen mallin rakentaminen oikeudenmukaiseksi siten, etteivät yksilön omat henkilökohtaiset aatteet ja ammatin vaatimuksen aiheuta ristiriitaa tai vaikuta yksilön ammatillisiin päätöksiin osa sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden eettistä ulottuvuutta. (Mt., 50.)

Sosiaalityössä etiikka ohjaa sosiaalityöntekijän moraalista toimintaa. Sosiaalityö ei voi koskaan olla arvovapaa ammatti, vaan moraalinen ulottuvuus kuuluu siihen kiinteästi. Sosiaalityön eettisen toiminnan soveltamisalueena ovat sosiaaliset ongelmat ja sen lähtökohtana on heikossa asemassa olevien puolustaminen. Vahva ammattietiikka on edellytys sille, että sosiaalityöntekijä pystyy perustelemaan asiakkaille ja itselleen tekemiään ratkaisuja. Ammattietiikka liittyy vahvasti myös valtaan, joka erottamattomasti sosiaalityöhön sisältyy. Sosiaalityöntekijä valta ulottuu tilannearviointeihin asiakastyössä, työprosessien suunnitteluun sekä asiakasta koskeviin ratkaisuihin erityisesti sosiaalihuollon puolella. Sosiaalityöntekijät itse näkevät sosiaalityön eettisinä toimintaperiaatteina ensisijaisesti oikeudenmukaisuuden, tasa-arvoisuuden sekä asiakkaan ihmisarvoisen kohtaamisen ja kohtelun. (Sipilä 2011, 146.)

Itse ajattelen, että reflektio ja etiikka myös liittyvät toisiinsa. Sosiaalityön eettisen periaatteet ovat toki myös auki kirjoitettuina olevia asioita (vrt. Sosiaalialan ammattieettisen ohjeet 2017) ja kaikille siten samoja. Kuitenkin omaa ammattieettistä toimintaa täytyy voida reflektiivisesti kyetä

arvioimaan, ja omia tässäkin edellä mainittuja vaikuttimiaan - kuten kokemusten ja ihmiskäsitysten vaikutusta – tarkastelemaan. Yksi olennainen väline sosiaalityöntekijän oman työn tutkimiseen ja kriittiseen arvioimiseen on työnohjaus (Heikkinen 2008, 86).

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tavoitteenani tässä kirjallisuuskatsauksessa oli hakea vastausta kahteen tutkimuskysymykseen: Mitä ovat sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskentät? sekä: Mitkä ovat keskeiset asiantuntijuuden elementit näillä toteuttamiskentillä? Tutkielmassa käyttämäni kirjallisuuden perusteella löysin viisi keskeistä asiantuntijuuden toteuttamiskenttää, jotka ovat tieto, asiakas, moniammatillisuus, yhteiskunta ja sosiaalityöntekijä. Kaikki mainitut toteuttamiskentät edellyttävät asiantuntijuuden toteutumisen näkökulmasta sosiaalityöntekijältä tiettyjä taitoja, tietoja ja kykyjä. Kaikki kentät myös linkittyvät toisiinsa ja ajattelen, että asiantuntijuus muodostuu kokonaisvaltaiseksi vain niiden kaikkien toteutuessa sosiaalityöntekijän työssä.

Toteuttamiskenttänä tieto viittaa monenlaiseen tietoon ja tiedon hallintaan monitasoisesti. Kyse on työtä ohjaavasta ja siihen liittyviä ilmiöitä käsittelevästä teoria – ja tutkimustiedosta, käytännön tiedosta, joka syntyy vain työkokemuksen karttuessa, lainsäädännön tuntemukseen liittyvästä tiedosta, sekä tiedosta, joka liittyy sosiaalityöntekijän henkilökohtaiseen kokemuseräiseen tietoon. Tulosten perusteella asiantuntijuuden elementtinä pelkkä tiedon hallitseminen tai tietäminen ei kuitenkaan riitä ilmentämään asiantuntijuuden toteutumista sosiaalityöntekijän työskentelyssä. Tietoa tulee kyetä käyttää monipuolisesti havainnoinnin, työssä kohdattavien ilmiöiden selittämisen, arvioinnin sekä myös tehtävien ratkaisujen perustelun välineenä. Tieto linkittyy siten myös kiinteästi kaikkiin muihin asiantuntijuuden toteuttamiskenttiin.

Asiakkaan pitäisi olla aina sosiaalityön keskiössä ja myönteinen asiakassuhde on hyvän yhteistyösuhteen perusta. Tulosten perusteella asiakaskentässä ilmenevässä asiantuntijuudessa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään hyvistä vuorovaikutustaidoista, vaan sosiaalityöntekijällä tulee myös olla teoreettista tietoa vuorovaikutukseen liittyvistä tekijöistä, sekä kykyä hyödyntää tietoa sujuvasti asiakaskohtaamisessa ja asiakassuhteen luomisessa. Myönteisen asiakassuhteen rakentuminen, sekä asiakkaan tilanteen hahmottaminen ja edistäminen edellyttää myös ymmärrystä asiakkaan kokemista

vaikeuksista. Asiakkaan kanssa työskenneltäessä tilannearvion tekemisen kannalta olennaista on myös kyky hyödyntää teoreettista osaamista osana arvion laatimista ja asiantuntijuus linkittyy kiinteästi sosiaalisiin ongelmiin lähtien niiden syntymekanismeista aina ratkaisuvaihtoehtoihin saakka. Asiakaskentästä käsin tarkasteltuna teoreettisen tiedon hallinta, psykososiaalinen työote, vuorovaikutusosaaminen, ymmärrys dialogisuudesta ja rinnallakulkijuudesta, sekä kyky niiden toteuttamiseen käytännössä ovat keskeisiä asiantuntijuuden elementtejä.

Moniammatillisuus asiantuntijuuden toteuttamiskenttänä tarkoittaa toimintaa suhteessa kaikkiin niihin yhteistyötahoihin, joiden kanssa sosiaalityöntekijä toimii asiakkaan asiaa edistääkseen, tai muulla tavoin osana tekemäänsä asiantuntijatyötä, esimerkiksi kehittämistyössä. Tulosten perusteella voi tulkita moniammatillisuuden kentässä asiantuntijuuden elementiksi sosiaalialan näkökulman esiin tuomisen ja ylläpitämisen moniammatillisessa työskentelyssä. Toinen selkeä elementti on sosiaalityöntekijän kyky mukautua erilaisiin tilanteisiin, rooleihin ja toimintaympäristöihin, kyky sietää epävarmuutta ja kyky muuttaa omaa rooliaan aina tilanteen edellyttämällä tavalla tarkoituksenmukaiseksi. Myös ymmärrys yhteistyötahojen kanssa muodostettavan yhteisen ja jaetun tiedon merkityksestä sekä muiden tahojen asiantuntijuuden tai osaamisen kunnioittaminen ovat osa asiantuntijuuden ilmenemistä moniammatillisessa yhteistyössä. Vuorovaikutusosaaminen ja sosiaalityön näkökulmasta oleellisen teorian tiedon tuntemus ja tuominen osaksi yhteistä keskustelua ovat myös oleellisia asiantuntijuuden elementtejä moniammatillisen kentän näkökulmasta.

Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus ulottuu myös yhteiskuntaan. Tulosten perusteella sosiaalityöntekijän yhteiskunnallisen tason tehtävänä on pyrkiä vaikuttamaan yhteiskuntarakenteisiin positiivisen muutoksen edistämiseksi muun muassa rakenteellisen sosiaalityön ja kehittämistyöhön osallistumisen keinoin. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus on yhteiskunnallisesta tarkasteltuna sidoksissa myös yhteiskunnallisiin muutoksiin, ja niiden mukana mahdollisesti muuttuviin sosiaalisiin ongelmiin ja tuen tarpeisiin. Tulosten mukaan sosiaalityöntekijöillä ei välttämättä ole ajallista resurssia tämän yhteiskunnallisen toteuttamiskentän osalta toimia asiantuntijuuden toteutumisen edellyttämällä tavalla.

Sosiaalityön asiantuntijuuden toteuttamiskenttänä on myös sosiaalityöntekijä itse. Sosiaalityöntekijäkentän keskeisiä elementtejä ovat tulosten perusteella aito mielenkiinto työhön, ymmärrys oman ammatillisuuden tiedollisista ja taidollisista edellytyksistä, lisäkouluttautuminen, kyky tarkastella ja peilata niin omaa työskentelyä, kuin myös sosiaalityön ammattiin liittyviä yleisiä

perusteita, hyvä itsetuntemus ja sisäisten vaikuttimien tiedostaminen, sekä kyky ohjata ja mukauttaa omaa toimintaa vallitsevien olosuhteiden mukaan.

Sosiaalityöntekijä itse asiantuntijuuden toteuttamiskenttänä nivoo yhteen muut edellä mainitut asiantuntijuuden toteuttamiskentät. Kirjallisuuskatsauksessa esittämieni tulosten perusteella olen päätenyt siihen johtopäätökseen, että kaikkia sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden toteuttamiskenttiä yhdistää kolme peruselementtiä tai yläteemaa. Ne ovat 1) vuorovaikutusosaaminen, johon liittyy myös itsereflektio, 2) laaja ja monialainen tietoperusta sekä 3) kyky kahden edellä mainitun soveltamiseen käytännössä toteuttamiskentästä riippumatta. Vuorovaikutusta ei voida irrottaa erilliseksi osaksi tietokentästäkään, sillä asiantuntijuuden toteutuessa sosiaalityöntekijän suhde myös tietoon on vuorovaikutteista ja peilaavaa. Kuitenkin, jotta sosiaalityöntekijän asiantuntijuus mahdollistuu ja kehittyy edellä mainituilla kentillä, on sosiaalityöntekijän oltava vuorovaikutuksessa myös itsensä kanssa. Se on edellytys asiantuntijuuden kehittymiselle. Tietoperustan hallinta, vuorovaikutusosaaminen ja reflektiivisyys ovat ehdottomat perusedellytykset sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden muodostumiselle ja ylläpitämiselle.

Tämä kirjallisuuskatsaus on edennyt prosessinomaisesti vaiheesta toiseen. Eniten on työllistänyt kirjallisuuden ja tulosten jäsentämiseen liittyvä pohdinta. Olin lähellä luopua aiheesta siitä syystä, että se tuntui jossain vaiheessa liian laajalta ja haasteelliselta. Lopulta löysin punaisen langan, joka johdatti minut asiantuntijuuden toteuttamiskentille. Tämä kirjallisuuskatsaus on luonnollisesti vain yksi näkökulma sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen, mutta mielestäni tätä aihetta henkilökohtaisista motiiveistani käsin alun perin ajatellessani on se kuitenkin juuri sitä, mitä tavoittelin. Halusin tietää, mitä asiantuntijuus myös minulta itseltäni sosiaalityöntekijänä edellyttää ja olen saanut sitä pohtia tämän kirjallisuuskatsauksen parissa. Jatkossa voisi tutkia näiden asiantuntijuuden kenttien kautta sosiaalipalveluita myös yksilöidymmin. Voisi selvittää, toteutuvat asiantuntijuuden toteuttamiskentät esimerkiksi lastensuojelussa tai vammaispalveluissa, miten sosiaalityöntekijät itse asian näkevät tai tunnistavatko he tuloksissa mainittuja asiantuntijuuden elementtejä omassa työssään. Tuloksia voisi hyödyntää esimerkiksi työn sisäisiä koulutuksia, kehittämistarpeita ja resursointia pohtiessa.

Myös yhteiskunnallisesti tarkasteltuna olisi suotavaa nostaa aihetta yhä enemmän näkyviin. Kuten tässäkin tutkielmassa aiemmin todettiin, sosiaalityö yhteiskunnallisen muutoksen välineenä ei pääse toteuttamaan itseään siinä mittakaavassa, missä lainsäädäntö, tai ehkäpä jopa yhteinen yhteiskunnallinen hyvinvointi sitä edellyttää. Mitä siitä seuraisi, jos sosiaalityöntekijät voisivat aktiivisemmin ja säännöllisemmin osallistua yhteiskunnallisella tasolla rakenteelliseen suunnitteluun

ja kehittämiseen vallalla olevien sosiaalisten ongelmien asiantuntijoina ja ratkaisijoina? Voisiko tässäkin tutkielmassa kuvattu sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus, sen tunnistaminen ja avaaminen esimerkiksi päättäjille saada muutosta aikaan resursoinnissa ja sitä kautta myös mahdollistaa asiantuntijuuden siirtymisen enemmän myös yhteiskunnallisen kehittämistyön piiriin osana sosiaalityöntekijän perustyötä?

LÄHTEET

Drury-Hudson, J. 1999. Decision Making in Child Protection: The Use Of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement. *British Journal of Social Work* 29 (1). Oxford: University Press, 147–169. PDF. [<https://www.jstor.org/stable/23714937>] Tulostettu 19.5.2020

Engeström, Y. 2006. Kaksikäätinen asiantuntijaorganisaatio. Julkaisuja B02. Helsinki: Kansanterveyslaitos.

Heikkinen, J. 2008, Sosiaalityön ammattikuva sosiaalihuollossa. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä ja kokemuksista sosiaalitoimiston ammatillisesta sosiaalityöstä. Väitöskirja. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Kananoja, A. 2017. Sosiaalityö ammattina. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma. 25–32.

Karvinen, S. 1996. Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Lindh, A., Pohjola, A., Juvonen, T. ja Romakkaniemi M. 2018. Teoksessa T. Juvonen, J. Lindh, A. Pohjola & M. Romakkaniemi (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja. EU: Unipress. 9–15.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817. Saatavilla sähköisesti osoitteessa [<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>].

Laitinen, M., Kemppainen, T., Lakkala, S., Kauppi, A., Veikanmaa, S., Välimaa, M. ja Turunen, T. 2018. Sosiaalityön interprofessionaalinen asiantuntijuus: tapausesimerkkinä koulun sosiaalityö. Teoksessa T. Juvonen, J. Lindh, A. Pohjola & M. Romakkaniemi (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen seuran vuosikirja 2018. Unipress. 154–181.

Lähteinen S., Raitakari S., Hänninen K., Kaittä A., Kekoni T., Krok S. ja Skaffari, P. 2017. Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. Sosnet julkaisuja 7. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, Lapin yliopistopaino. PDF. Saatavilla sähköisesti osoitteessa [https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Julkaisut] tulostettu 22.6.2020

Pohjola, A., Kemppainen, T., Niskala, A. & Peronius, N. 2019. Sosiaalityö osana yhteiskunnallista kehityskulkua. Teoksessa A. Pohjola, T. Kemppainen, A. Niskala & N. Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 23–56.

Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Satka, M. 2011. Kvalitatiivinen arviointi ja sosiaalipalvelutyön vaikuttavuuden osoittaminen. Julkaisussa Camilla Granholm, Tarja Juvonen & Maija Jäppinen (toim.) Tutkiva sosiaalityö 2011. Sosiaalityön paikka tieteessä ja yhteiskunnassa. Talentia lehti / Sosiaalityön tutkimuksen seura, 4–10. Verkkodokumentti. [http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva_sosiaalityo_2011.pdf] Viitattu 27.6.2020.

Sipilä, A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 28. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Sosiaalialan ammattieettisen ohjeet 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. Saatavilla sähköisesti osoitteessa [https://finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20141301].

Sosnet 2003. Sosnetin sosiaalityön määritelmä. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto. Verkkodokumentti. [https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Sosnetin-maaritelma] Viitattu 13.5.2020.

Sosnet 2019. Sosiaalityöntekijän ammattitaidon arviointi asiakasturvallisuuden näkökulmasta. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. PDF. Saatavilla sähköisesti osoitteessa [<https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Julkaisut>] Tulostettu 15.6.2020

Vaininen, S. 2011. Sosiaalityöntekijät sosiaalisen ammattilaisina. Sosiaalityöntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden käsitykset sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijöiden ammatillisesta toiminnasta 2000-luvun alussa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.